

*Załącznik do Zarządzenia nr 4/2025/2026
Dyrektora Młodzieżowego Domu Kultury w Radomiu
z 4 września 2025 r
w sprawie Standardów Ochrony Małoletnich*

STANDARDY OCHRONY MAŁOLETNICH W MŁODZIEŻOWYM DOMU KULTURY W RADOMIU

Radom, 1 września 2025 r.

Wstęp

Dbanie o bezpieczeństwo dzieci, ochrona przed krzywdzeniem, reagowanie na podejrzenie krzywdzenia jest jednym z zadań szkoły, przedszkola, placówki oświatowej, w której przebywają dzieci. Niniejszy dokument ma na celu wdrożenie mechanizmów i zasad postępowania dotyczących bezpieczeństwa dzieci w Młodzieżowym Domu Kultury im. Heleny Stadnickiej w Radomiu oraz realizację obowiązku prawnego dotyczącego wprowadzenia standardów ochrony małoletnich (ustawa z 28.07.2023 r. o zmianie ustawy - Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2023 poz. 1606), na mocy której do ustawy z 13.05.2016 r. o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym i ochronie małoletnich (Dz.U. z 2024 r. poz. 560) wprowadzono przepisy dotyczące standardów ochrony małoletnich.

Akty prawne na podstawie, których przygotowane są Standardy Ochrony Małoletnich obowiązujące w Młodzieżowym Domu Kultury w Radomiu:

- 1) Ustawa z dnia 13 maja 2016 r. o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 560.);
- 2) Ustawa z dnia 28 lipca 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2023 r. poz. 1606);
- 3) Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 424);
- 4) Konwencja o Prawach Dziecka przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w dniu 20 listopada 1989 r. (Dz. U. z 1991 Nr 120 poz. 526 i Dz.U. 2012 poz. 1333).

ROZDZIAŁ 1 PODSTAWOWE TERMINY

§ 1

1. Ilekroć w niniejszych Standardach jest mowa bez bliższego określenia o:

- 1) **dziecku** – należy przez to rozumieć każdą osobę do ukończenia 18. roku życia;
- 2) **wychowanku/uczestniku zajęć** – należy przez to rozumieć każdą osobę uczęszczającą na zajęcia do Młodzieżowego Domu Kultury w Radomiu;
- 3) **małoletnim** – należy przez to rozumieć zgodnie z kodeksem cywilnym osobę od urodzenia do ukończenia 18 roku życia;
- 4) **placówce, MDK, jednostce** – należy przez to rozumieć Młodzieżowy Dom Kultury w Radomiu;
- 5) **pracownika/personelu** – należy przez to rozumieć osobę zatrudnioną na podstawie umowy o pracę, mianowania w Młodzieżowym Domu Kultury w Radomiu lub inną osobę, której powierzono wykonywanie czynności (w tym: min. zleceniobiorcy, wolontariusze, stażyści).
- 6) **dyrektorze** – należy przez to rozumieć dyrektora Młodzieżowego Domu Kultury w Radomiu;
- 7) **kierownika działu** – należy przez to rozumieć kierownika Działu Artystycznego lub/i Działu Muzycznego, w ramach którego odbywają się zajęcia realizowane przez nauczyciela i wobec którego zachodzi bezpośrednia podległość służbowa nauczyciela;
- 8) **osobie odpowiedzialnej za Standardy Ochrony Małoletnich** – należy przez to rozumieć kierowników działów MDK sprawujących nadzór nad monitorowaniem przestrzegania standardów ich wdrażanie oraz realizację w MDK (osobiście lub wskazując zespół osób) do wykonania

czynności związanych z monitoringiem wdrażania i stosowania Standardów;

9) **osobie odpowiedzialnej za bezpieczeństwo w Internecie** - należy przez to rozumieć wyznaczonego przez dyrektora MDK pracownika sprawującego nadzór nad zasadami korzystania z urządzeń elektronicznych z dostępem do sieci Internet na terenie Placówki oraz procedurami ochrony dzieci przed treściami szkodliwymi w sieci.

10) **osobie odpowiedzialnej za udzielenie wsparcia dziecku** – należy przez to rozumieć nauczyciela zajęć, na które uczęszcza dziecko (lub w uzasadnionych przypadkach innego wyznaczonego przez dyrektora MDK nauczyciela), który przygotowuje plan wsparcia dla dziecka po ujawnieniu krzywdzenia i dba o jego realizację zgodnie z przyjętymi w Placówce zasadami.

11) **zespołe interdyscyplinarnym** – grupie specjalistów (np. policja, pracownicy oświaty, pracownicy socjalni, kuratorzy sądowi) do rozpoznania sytuacji i udzielenia pomocy dziecku i/lub rodzinie w kryzysie i/lub dotkniętym problemem przemocy.

12) **opiekunie wychowanka/uczestnika zajęć** – należy przez to rozumieć osobę uprawnioną do reprezentacji i stanowieniu o małoletnim, w szczególności jego przedstawiciel ustawowy;

13) **krzywdzeniu małoletniego** – należy rozumieć popełnienie czynu zabronionego lub czynu karalnego na szkodę małoletniego przez jakąkolwiek osobę, w tym pracownika MDK-u lub zagrożenie dobra małoletniego, w tym jego zaniedbywanie. Krzywdzeniem jest:

a) **przemoc fizyczna** – jest to celowe użycie siły fizycznej, którego efektem jest lub z dużym prawdopodobieństwem może być uszkodzenie ciała, zadawanie bólu lub groźba uszkodzenia ciała albo szkoda dla zdrowia, życia, rozwoju i godności dziecka np. bicie, szarpanie, popychanie, rzucanie przedmiotami itp.

Skutkiem przemocy fizycznej mogą być m. in. złamania, siniaki, rany cięte, poparzenia, obrażenia wewnętrzne,

b) **przemoc psychiczna** to szkodliwa interakcja pomiędzy dzieckiem a opiekunem, obejmująca zarówno działania, jak i zaniechania m.in.: niedostępność emocjonalna, okazywanie wrogości, umniejszanie, wyśmiewanie, straszenie nieuwzględnianie indywidualności dziecka i granic psychicznych pomiędzy opiekunem a dzieckiem itp. Rodzajem przemocy psychicznej jest także **przemoc emocjonalna** – powtarzające się poniżanie, upokarzanie i ośmieszanie dziecka, nieustanna krytyka, wciąganie go w konflikt osób dorosłych, manipulowanie nim, brak odpowiedniego wsparcia, stawianie małoletniemu wymagań i oczekiwań, którym nie jest on w stanie sprostać,

c) **przemoc seksualna** – to zaangażowanie dziecka w aktywność seksualną, której nie jest ono w stanie w pełni zrozumieć i udzielić na nią świadomej zgody, naruszająca prawo i obyczaje danego społeczeństwa.

Z wykorzystywaniem seksualnym mamy do czynienia wtedy, gdy występuje ono pomiędzy dzieckiem a dorosłym lub dzieckiem i innym dzieckiem, w sytuacji zależności, jeśli te osoby ze względu na wiek bądź stopień rozwoju pozostają w stosunku opieki, zależności, władzy. Celem takiej aktywności jest zaspokojenie potrzeb innej osoby. Aktywność taka może obejmować:

- nakłanianie lub zmuszanie dziecka do udziału w jakichkolwiek prawnie zabronionych czynnościach seksualnych,
- wykorzystywanie dziecka do prostytucji lub innych nielegalnych praktyk seksualnych,
- wykorzystywanie dziecka do produkcji przedstawień i materiałów pornograficznych,

- obnażanie się, pokazywanie małoletniemu materiałów pornograficznych, podglądanie, ekshibicjonizm,
- d) **przemoc ekonomiczna** – to niezapewnianie odpowiednich warunków do rozwoju dziecka, m.in. odpowiedniego odżywiania, ubrania, potrzeb edukacyjnych czy schronienia, w ramach środków dostępnych rodzicom lub opiekunom. Jest to jedna z form zaniedbania,
- e) **przemoc rówieśnicza** to wszelkie nieprzypadkowe akty godzące w wolność osobistą jednostek lub przyczyniające się do fizycznej, a także psychicznej szkody osoby, wykraczające poza społeczne zasady wzajemnych relacji
- f) **zaniedbywanie** - obejmuje zarówno pojedyncze sytuacje, jak i schemat, w którym rodzic/opiekun lub inny członek rodziny nie zapewnia odpowiednich warunków rozwoju i dobrego samopoczucia dziecka – tam, gdzie rodzic jest w stanie to zrobić (podstawowych potrzeb materialnych i emocjonalnych małoletniego). Dotyczy to niezapewnienia odpowiedniego jedzenia, ubrań, schronienia, opieki medycznej, bezpieczeństwa, braku dozoru nad wypełnianiem obowiązku szkolnego, czyli może to dotyczyć takich obszarów jak min. zdrowie, edukacja, rozwój emocjonalny, odżywianie, schronienie i bezpieczne warunki życia.
- 14) **danych osobowych wychowanka/uczestnika zajęć** – należy przez to rozumieć wszelkie informacje umożliwiające identyfikację wychowanka/uczestnika zajęć Młodzieżowego Domu Kultury w Radomiu;

ROZDZIAŁ 2

ZASADY WERYFIKACJI PERSONELU

§ 2

Zasady bezpiecznej rekrutacji pracowników:

1. Dyrektor Placówki, przed nawiązaniem z osobą stosunku pracy lub przed dopuszczeniem osoby do innej działalności związanej z wychowaniem, edukacją, wypoczynkiem, rozwojem zainteresowań dzieci i młodzieży lub opieką nad nimi, zobowiązany jest do uzyskania informacji, czy dane tej osoby są zamieszczone *Rejestrze Sprawców na Tle Seksualnym*, to jest w *Rejestrze sprawców na tle seksualnym z dostępem ograniczonym* lub w *Rejestrze osób, w stosunku do których Państwowa Komisja do spraw przeciwdziałania wykorzystaniu seksualnemu małoletnich poniżej lat 15 wydała postanowienie o wpisie w Rejestr*;
2. W tym celu pracownik (także podejmujący się realizacji zadań w ramach wolontariatu) przedkłada dane konieczne do pozyskania informacji w Rejestrze Sprawców na Tle Seksualnym – załącznik nr 1.
3. Dyrektor MDK uzyskuje informacje z *Rejestru sprawców na tle seksualnym* z dostępem ograniczonym za pośrednictwem systemu teleinformatycznego prowadzonego przez Ministra Sprawiedliwości. Sprawdzenie dokonuje się poprzez konto założone w systemie teleinformatycznym;
4. *Rejestr osób, w stosunku do których Państwowa Komisja do spraw przeciwdziałania wykorzystaniu seksualnemu małoletnich poniżej lat 15 wydała postanowienie o wpisie w Rejestr*, jest ogólnodostępny - nie wymaga zakładania konta;
5. W przypadku pracowników Informacje zwrotne otrzymane z systemu teleinformatycznego dyrektor drukuje i składa do części B akt osobowych, związanych z nawiązaniem stosunku pracy.

To samo dotyczy Rejestru osób, w stosunku do których Państwowa Komisja do spraw wyjaśniania przypadków czynności skierowanych przeciwko wolności seksualnej i obyczajności wobec małoletniego poniżej lat 15, (nazywana także Komisją do spraw przeciwdziałania wykorzystaniu seksualnemu małoletnich poniżej lat 15) wydała postanowienie o wpisie w Rejestr. Przy czym w przypadku tego drugiego Rejestru wystarczy wydrukować stronę internetową, na której widnieje komunikat, że dana osoba nie figuruje w rejestrze;

5a. W przypadku wolontariuszy informację załącza się do dokumentów związanych z umową na świadczenie usług wolontariatu.

5b. W przypadku trenerów czy innych osób, z którymi zawiera się umowę zlecenie (lub o dzieło) na sprawowanie opieki lub zajęcia związane z rozwijaniem umiejętności wychowanków informację załącza się do dokumentów związanych z umową zlecenie lub o dzieło.

6. Dyrektor od kandydata do wykonywania czynności w ramach stosunku pracy pobiera informację o niekaralności z Krajowego Rejestru Karnego;

- 1) jeżeli osoba, z którą ma być nawiązana współpraca posiada obywatelstwo inne niż polskie wówczas powinna przedłożyć również informację z rejestru karnego państwa, którego jest obywatelem/ką, uzyskiwaną do celów działalności zawodowej lub wolontariackiej związanej z kontaktami z małoletnimi,

7. Osoba, z którą ma zostać nawiązana współpraca składa dyrektorowi MDK - pod rygorem odpowiedzialności karnej - oświadczenie o państwie/państwach (innych niż Rzeczypospolita Polska), w których osoba ta zamieszkiwała w ostatnich 20 latach, posiadając w nich zameldowanie tymczasowe lub na pobyt stały – załącznik nr 2. oraz jednocześnie przedkłada dyrektorowi Placówki informację z rejestrów karnych tych państw uzyskiwaną do celów działalności zawodowej lub wolontariackiej związanej z kontaktami z dziećmi.

- 1) Jeżeli prawo państwa, o którym mowa w punkcie 7 , nie przewiduje wydawania informacji do celów działalności zawodowej lub wolontariackiej związanej z kontaktami z dziećmi, przedkłada się informację z rejestru karnego tego państwa.

- 2) Jeżeli prawo państwa, z którego ma być przedłożona informacja o niekaralności nie przewiduje wydawania takiej informacji lub nie prowadzi rejestru karnego, wówczas kandydat składa, pod rygorem odpowiedzialności karnej oświadczenie o tym fakcie wraz z oświadczeniem, że nie był prawomocnie skazany w tym państwie za czyny zabronione odpowiadające przestępstwom określonym w rozdziale XIX i XXV Kodeksu karnego, w [art. 189a](#) i [art. 207](#) Kodeksu karnego oraz w [ustawie](#) z 29.07.2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz.U. z 2023 r. poz. 1939) oraz nie wydano wobec niego innego orzeczenia, w którym stwierdzono, iż dopuścił się takich czynów zabronionych, oraz że nie ma obowiązku wynikającego z orzeczenia sądu, innego uprawnionego organu lub ustawy stosowania się do zakazu zajmowania wszelkich lub określonych stanowisk, wykonywania wszelkich lub określonych zawodów albo działalności, związanych z wychowaniem, edukacją, wypoczynkiem, leczeniem, świadczeniem porad psychologicznych, rozwojem duchowym, uprawianiem sportu lub realizacją innych zainteresowań przez małoletnich, lub z opieką nad nimi – załącznik nr 3,

8. Pod oświadczeniami składanymi pod rygorem odpowiedzialności karnej, składa się informację o następującej treści: „Jestem świadomy/a odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywego

oświadczenia”. Oświadczenie powyższe zastępuje pouczenie organu o odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywego oświadczenia.

9. **W** przypadku kandydatów do zadań realizowanych sporadycznie i w ramach ściśle określonych czynności (np. w charakterze jury, nagłośnienie czy obsługa świateł podczas koncertu albo okresowych instruktorów wspomagających pracę trenerów) ustala się, że nie mogą przebywać z wychowankami sami, zatem w takiej sytuacji poziom ryzyka wystąpienia sytuacji niepożądanego określa się jako niski.

9a. **W** przypadku potencjalności ryzyka wysokiego, można zweryfikować przypuszczenia w tym zakresie, posługując się kartą przygotowaną przez Fundację „Dajemy dzieciom siłę” (załącznik nr 4).

- 1) W przypadku ustalenia, że ryzyko jest wysokie, kandydat do realizacji czynności dodatkowych w ramach MDK podlega tej samej procedurze weryfikacji, jak kandydat do pracy (ustępy od 1 – 8)
- 2) W przeciwnym wypadku nie oczekuje się od obligatoryjnie wyciągu z Krajowego Rejestru Karnego. Inne rekomendowane sposoby postępowania w przypadku ustalenia ryzyka średniego zawiera załącznik nr 5.
10. **Osoby** rekrutowane do pracy w MDK w ramach umowy o pracę, zobowiązane są do zapoznania się i stosowania Standardów Ochrony Małoletnich obowiązujących na terenie MDK. Podpisują w tym celu stosowne oświadczenie – załącznik nr 6.
11. **Osoby**, które incydentalnie współpracują z dziećmi i młodzieżą, zobowiązane są do zapoznania się ze Standardami Ochrony Małoletnich obowiązującymi w placówce.
12. **W przypadku** osób, które w ramach firm świadczą lub mogą świadczyć na rzecz wychowanków MDK usługi transportowe, żywieniowe, hotelowe lub inne wynikające z działań wypoczynkowo – rekreacyjnych w trakcie wycieczek, półkolonii, półzimowisk, obozów, w umowie lub w zapytaniu o ofertę zawiera się zapis lub zapytanie o stosowaniu w tamtejszej instytucji Standardów Ochrony Małoletnich.
13. Weryfikacji w Rejestrze Sprawców na Tle Seksualnym nie ma obowiązku dokonywać w przypadku osób pracujących wyłącznie z dorosłymi wychowankami oraz wobec pracowników niepedagogicznych mających jedynie przypadkowy kontakt z małoletnimi z powodu wykonywania zadań np. administracyjnych.
14. W przypadku nauczycieli innych placówek oświatowych lub innych osób, którzy już posiadają informacje/zaświadczenia o niekaralności z Krajowego Rejestru Karnego (uzyskane w związku z zatrudnieniem w tamtejszej placówce lub pozyskane w ciągu roku szkolnego, w którym powierza się im opiekę w ramach dopuszczenia ich do działalności oświatowej), nie ma potrzeby ponownego uzyskiwania zaświadczenia z rejestrów karnych, ale jeżeli nie posiadają takich zaświadczeń, to przed dopuszczeniem do działalności oświatowej, jaką jest udział, np. w konkursie, imprezie, opiece, wycieczce, wypoczynku, itp. z małoletnimi należy uzyskać informację o ich niekaralności.

ROZDZIAŁ 3

ZASADY ZAPEWNIAJĄCE BEZPIECZNE RELACJE MIĘDZY WYCHOWANKIEM A PERSONELEM

§ 3

Zasady bezpiecznych relacji personelu MDK-u z uczestnikami zajęć.

1. Podstawową zasadą wszystkich czynności podejmowanych przez pracowników Placówki jest działanie dla dobra wychowanka i w jego interesie. Zarówno nauczyciele, jak i pracownicy niepedagogiczni traktują uczestnika zajęć z szacunkiem oraz uwzględniają jego godność i potrzeby. Niedopuszczalne jest stosowanie przemocy wobec wychowanka w jakiegokolwiek formie.
2. Zasady bezpiecznych relacji personelu z wychowankami obowiązują wszystkich pracowników (pedagogicznych i niepedagogicznych), stażystów i wolontariuszy.
3. Pracownik MDK-u zobowiązany jest do utrzymywania profesjonalnej relacji z wychowankami i każdorazowego rozważenia, czy jego reakcja, komunikat bądź działanie wobec wychowanka są odpowiednie do sytuacji, bezpieczne, uzasadnione i sprawiedliwe wobec innych wychowanków, ponieważ decyzje dotyczące wychowanka powinny uwzględniać oczekiwania wychowanka, ale również brać pod uwagę bezpieczeństwo pozostałych uczestników zajęć.
4. Pracownik Placówki w kontakcie z wychowankami zawsze:
 - 1) Szanuje godność dziecka, uznaje jego prawa, pozwala wyrażać własne poglądy;
 - 2) Nie zawstydzia wychowanka, nie lekceważy, nie upokarza i nie obraża;
 - 3) Traktuje indywidualnie każde dziecko, zwraca uwagę na jego potrzeby;
 - 4) Jest obiektywny, sprawiedliwy, cierpliwy;
 - 5) Szanuje prawo dziecka do prywatności;
 - 6) Uważnie wysłuchuje wychowanków i stara się udzielać im odpowiedzi dostosowanej do sytuacji i ich wieku;
 - 7) Podejmując decyzje dotyczące dziecka informuje go o tym zrozumiałym dla niego językiem;
 - 8) Nie krzyczy, chyba że wymaga tego sytuacja niebezpieczna (np. ostrzeżenie);
 - 9) Nie ujawnia drażliwych informacji o wychowanku osobom do tego nieuprawnionym; dotyczy to również ujawniania jego wizerunku.
5. Pracownik zobowiązany jest do zapewnienia wychowanków, że w sytuacji, kiedy poczują się niekomfortowo otrzymają stosowną pomoc, zgodną z instrukcją jej udzielania.
6. Pracownik Jednostki zobowiązany jest do równego traktowania wychowanków, niezależnie od ich płci, orientacji seksualnej, wyznania, pochodzenia etnicznego czy też niepełnosprawności.
7. Wychowanek nie może być inaczej traktowany (karany lub dyskryminowany) ze względu na status prawny, działalność, poglądy, przekonania religijne rodziców, członków rodziny lub opiekunów.
8. Pracownik MDK jest zobowiązany do zachowania w poufności informacji uzyskanych w związku z pełnioną funkcją lub wykonywaną pracą, szczególnie informacji dotyczących zdrowia, potrzeb rozwojowych i edukacyjnych, możliwości psychofizycznych, seksualności, orientacji seksualnej, pochodzenia rasowego lub etnicznego, poglądów politycznych, przekonań religijnych lub

światopoglądów wychowanków.

9. Wychowanek ma prawo do prywatności. Odstąpienie od zasad poufności każdorazowo musi być uzasadnione, a wychowanek o takim fakcie powinien być jak najszybciej poinformowany.
10. Pracownik, który ma świadomość, iż wychowanek doznał jakiejś krzywdy np. znęcania fizycznego lub wykorzystania seksualnego, zobowiązany jest do zachowania szczególnej ostrożności w kontaktach z wychowankiem, wykazując zrozumienie i wyczucie.
11. W przypadku, kiedy pracownik zauważy niepokojące zachowanie lub sytuację, zobowiązany jest postępować zgodnie z instrukcją postępowania wskazaną w rozdziale 4 niniejszych Standardów.
12. Obligatoryjnie w przypadku delikatnych spraw, gdzie jest podejrzenie o nieprzestrzeganie Standardów pracownik jest zobowiązany do poinformowania dyrektora o tym fakcie (np. zauroczenie wychowanka w pracowniku, bądź pracownika w wychowanku).
13. Nauczyciele placówki zobowiązani są do przedstawienia wychowankom Standardów Ochrony Małoletnich, które obowiązują w MDK-u i zapewnienia ich, iż otrzymają odpowiednią pomoc.

§ 4

1. Pracownik Młodzieżowego Domu Kultury:
 - 1) Nie faworyzuje dziecka;
 - 2) Nie zawstydza, nie upokarza, nie obraża dziecka;
 - 3) Nie krzyczy, w sytuacji innej niż wynikająca z bezpieczeństwa dziecka lub innych dzieci;
 - 4) Nie utrwała wizerunku dziecka dla potrzeb prywatnych;
 - 5) Nie narusza nietykalności fizycznej dziecka (niechciany dotyk, popychanie, szturchanie, łaskotanie);
 - 6) Nie wchodzi z dzieckiem w relacje romantyczne.
2. Pracownikowi MDK-u bezwzględnie zabrania się (pod groźbą kary, w tym więzienia i utraty pracy):
 - 1) nawiązywać relacji seksualnych z wychowankiem;
 - 2) składać wychowankowi propozycji o charakterze seksualnym i pornograficznym, w tym również udostępniania takich treści;
 - 3) proponować wychowankom alkohol, wyroby tytoniowe i inne używki (narkotyki, tzw. dopalacze, leki opioidowe).
3. Pracownikowi Placówki nie wolno (pod sankcją wynikającą z zastosowania kar pracowniczych) w obecności wychowanków niestosownie żartować, używać wulgaryzmów, wykonywać obraźliwych gestów, wypowiadać treści o zabarwieniu seksualnym czy wykorzystywać przewagi stanowiska do osiągnięcia uległości i podporządkowania małoletniego, które miałyby służyć innym celom niż opanowanie trudnej sytuacji, także wychowawczej.
4. Pracownikowi Placówki nie wolno wykorzystywać przewagi fizycznej ani stosować gróźb.
5. Każde przemocowe zachowanie wobec wychowanka jest niedozwolone. Nie można wychowanka popychać, bić, szturchać, karać za niedostatecznie dobrze wykonane zadanie, itp.
6. Pracownikowi nie wolno dotykać wychowanka w sposób, który mógłby zostać nieprawidłowo zinterpretowany. Jeśli w odczuciu pracownika, wychowanek potrzebuje np. przytulenia, powinien mieć każdorazowo uzasadnienie zaistniałej sytuacji oraz swojego zachowania

- względem wychowanka, które wynika z sytuacji fizycznej lub emocjonalnej wychowanka.
7. Kontakt fizyczny z wychowankiem nigdy nie może być niejawnym bądź ukrywany, wiązać się z jakąkolwiek gratyfikacją ani wynikać z relacji władzy. Zawsze powinien także uwzględniać sferę bezpieczeństwa wychowanka zarówno fizyczną, jak i psychiczną oraz emocjonalną.
 8. Podczas wycieczek, wyjazdów niedopuszczalne jest spanie pracownika w jednym łóżku lub jednym pokoju z wychowankiem.
 9. Pracownikowi MDK zabronione jest upublicznianie wobec osób trzecich (nieuprawnionych do pozyskania tych wiadomości z racji wykonywanej pracy) informacji uzyskanych w związku z pełnioną funkcją lub wykonywaną pracą dotyczących zdrowia wychowanka – jeśli to nie wynika z konieczności pomocy w sytuacji zagrożenia zdrowia, niepowodzeń wychowanka, seksualności, orientacji seksualnej, pochodzenia rasowego lub etnicznego, poglądów politycznych, przekonań religijnych lub światopoglądów wychowanków.
 10. W przypadku, gdy pracownika łączą z wychowankiem lub jego opiekunem relacje rodzinne lub towarzyskie, zobowiązany on jest do zachowania pełnej poufności, w szczególności do utrzymania w tajemnicy spraw dotyczących innych wychowanków, opiekunów i pracowników.
 11. Pracownik Placówki nie może utrzymywać wizerunku wychowanka w celach prywatnych jeżeli opiekun wychowanka lub dorosły wychowanek nie wyraził na to zgody.
 12. Pracownikowi zabrania się przyjmowania prezentów od wychowanków oraz ich opiekunów. Wyjątki stanowią drobne, okazjonalne podarunki związane ze świętami w roku szkolnym np. prezenty składkowe, kwiaty, czekoladki itp.

§ 5

1. W uzasadnionych przypadkach dopuszczalny jest kontakt fizyczny pracownika z wychowankiem. Do sytuacji takich zaliczyć można:
 - 1) pomoc młodszym dzieciom - wymagającym wsparcia w tej dziedzinie – w ubieraniu się lub przebraniu się przed i po zajęciach, przede wszystkim ruchowych;
 - 2) asekurację zapewniającą bezpieczeństwo podczas zajęć tanecznych, teatralnych, gimnastycznych, akrobatycznych oraz innych sportowych;
 - 3) demonstrację ćwiczeń w parach; naukę choreografii do utworów muzycznych;
 - 4) wymagane w fazie nauki wsparcie w wykonaniu zadań grupowych (np. podnoszeń);
 - 5) korektę ciała w celu osiągnięcia prawidłowego ustawienia rąk, nóg lub całej postawy, wynikającą z charakteru realizowanego programu zajęć,
 - 6) odpowiedź na potrzebę bliskości wychowanka w sytuacji np. strachu czy zagubienia;
 - 7) odpowiedź na reakcję wychowanka wynikającą z okazywanej radości (np. po osiągniętych sukcesie).
2. Co do zasady kontakt, o którym mowa wyżej dokonuje się w obecności innych osób i nie jest nigdy celowo wyznaczony poza obecność innych osób w grupie.

§ 6

1. Kontakt poza godzinami pracy z wychowankami w celach prywatnych jest co do zasady zabroniony. Natomiast w celach związanych z zadaniami MDK, w tym integracją grupy winien być ustalony z rodzicami małoletnich.

2. Dozwolony jest kontakt z wychowankiem poza godzinami pracy, jeśli wymagają tego okoliczności, tj. dodatkowe występy, wyjścia, udział w zawodach, turniejach lub konkursach. Wówczas odpowiednio wcześniej poinformowani są o tym zaangażowani wychowankowie, a w przypadku małoletnich także ich rodzice.
3. Nie wolno zapraszać wychowanków do swojego miejsca zamieszkania. Spotkania z wychowankiem lub też jego opiekunem powinny odbywać się na terenie MDK lub w miejscu zajęć odbywających się poza placówką (występy, udział w festynach, wernisażach, wyjścia do teatru itp.).
4. Jeśli pracownik musi dodatkowo spotkać się z wychowankiem poza godzinami pracy Placówki, w innym miejscu niż MDK, wymagane jest poinformowanie o tym fakcie rodziców oraz dyrektora MDK.

ROZDZIAŁ 3

ROZPOZNAWANIE I REAGOWANIE NA CZYNNIKI RYZYKA KRZYWDZENIA WYCHOWANKÓW.

RODZAJE PODEJMOWANYCH INTERWENCJI.

EDUKOWANIE PERSONELU I OSÓB ODPOWIEDZIALNYCH ZA PROCES

§ 7

1. Pracownicy MDK w ramach wykonywanych obowiązków zwracają uwagę na czynniki ryzyka krzywdzenia małoletnich. Szczególnie takie, gdy wychowanek:

- 1) jest często brudny, nieprzyjemnie pachnie;
- 2) kradnie jedzenie, pieniądze itp.;
- 3) żebrze - jest głodny;
- 4) nie otrzymuje potrzebnej mu opieki medycznej, szczepień, okularów itp.;
- 5) nie ma przyborów szkolnych, odzieży i butów dostosowanych do warunków atmosferycznych;
- 6) ma widoczne obrażenia ciała (siniaki, ugryzienia, rany), których pochodzenie trudno jest wyjaśnić. Obrażenia są w różnej fazie gojenia;
- 7) podaje wyjaśnienia dotyczące obrażeń, które wydają się niewiarygodne, niemożliwe, niespójne itp., a wychowanek często je zmienia;
- 8) przejawia niechęć do zajęć sportowych - nadmiernie zakrywa ciało, niestosownie do sytuacji i pogody;
- 9) boi się rodzica lub opiekuna, boi się przed powrotem do domu;
- 10) wzdryga się, kiedy podchodzi do niego osoba dorosła;
- 11) cierpi na powtarzające się dolegliwości somatyczne: bóle brzucha, głowy, mdłości itp.;
- 12) jest bierny, wycofany, uległy, przestraszony, depresyjny itp. lub zachowuje się agresywnie, buntuje się, samo okalecza się itp.;
- 13) osiąga słabsze wyniki w nauce w stosunku do swoich możliwości;
- 14) ucieka w świat wirtualny (gry komputerowe, Internet);
- 15) używa środków psychoaktywnych;
- 16) nadmiernie szuka kontaktu z dorosłym (tzw. „lepkość” małoletniego);

- 17) w pracach artystycznych, rozmowach, zachowaniu wielokrotnie lub w sposób dominujący wplata elementy/motywy seksualne;
- 18) jest rozbudzony seksualnie niestosownie do sytuacji i wieku;
- 19) ucieka z domu;
- 20) w sposób nagły i wyraźny zmienia swoje zachowania;
- 21) mówi o przemocy.

2. Jeżeli z objawami wskazanymi wyżej u wychowanka współwystępują określone zachowania rodziców lub opiekunów, to podejrzenie, że wychowanek jest krzywdzony jest szczególnie uzasadnione.

§8

1. Niepokojące zachowania rodziców to:

- 1) rodzic (opiekun) podaje nieprzekonujące lub sprzeczne informacje albo odmawia wyjaśnienia przyczyn obrażeń wychowanka;
- 2) rodzic (opiekun) odmawia, nie utrzymuje kontaktów z osobami zainteresowanymi losem wychowanka;
- 3) rodzic (opiekun) mówi o małoletnim w negatywny sposób, ciągle obwinia, poniża, strofuje dziecko (np.: używając określeń takich jak „idiota”, „gnojek”, „gówniarz”);
- 4) rodzic (opiekun) poddaje małoletniego surowej dyscyplinie lub jest nadopiekuńczy albo zbyt pobłażliwy lub odrzucający małoletniego;
- 5) rodzic (opiekun) nie interesuje się losem i problemami małoletniego;
- 6) rodzic (opiekun) często nie potrafi podać miejsca, w którym aktualnie przebywa małoletni;
- 7) rodzic (opiekun) jest apatyczny, pogrążony w depresji;
- 8) rodzic (opiekun) zachowuje się agresywnie;
- 9) rodzic (opiekun) ma zaburzony kontakt z rzeczywistością np. reaguje nieadekwatnie do sytuacji;
- 10) rodzic (opiekun) wypowiada się niespójnie;
- 11) rodzic (opiekun) nie ma świadomości lub neguje potrzeby małoletniego;
- 12) rodzic (opiekun) faworyzuje jedno z rodzeństwa;
- 13) rodzic (opiekun) przekracza dopuszczalne granice w kontakcie fizycznym lub werbalnym;
- 14) rodzic (opiekun) nadużywa alkoholu, narkotyków lub innych środków odurzających.

2. W przypadku zidentyfikowania powyższych lub dodatkowych czynników ryzyka (publikacja Ośrodka Rozwoju Edukacji - załącznik nr 7), pracownicy MDK, którzy rozpoznali symptomy problematycznych zachowań podejmują interwencję.

§9

1. Interwencja, to działanie w celu ochrony dziecka i zapewnienia mu bezpieczeństwa. Zakłada podejmowanie działań zgodnie z najlepszym interesem dziecka i współpracę osób zaangażowanych w ochronę dziecka krzywdzonego. Podstawowym celem interwencji jest

zatrzymanie krzywdzenia i zapewnienie bezpieczeństwa dziecku poprzez szybką i skuteczną reakcję.

2. Interwencja, czyli reakcja na ujawnione lub podejrzewane krzywdzenie dziecka może przybrać formę:

- 1) interwencji wewnętrznej – działania podejmowane w celu zatrzymania krzywdzenia i pomocy dziecku z wykorzystaniem wewnętrznych zasobów MDK,
- 2) interwencji zewnętrznej (prawnej) – powiadomienie organów i służb o podejrzeniu krzywdzenia dziecka.

3. Najważniejsze elementy interwencji wewnętrznej to:

- 1) zorganizowanie spotkania z rodzicami/opiekunami w celu wyjaśnienia sprawy,
- 2) ustalenie zasad dalszego postępowania,
- 3) poinformowanie opiekunów o skutkach negatywnych działań lub zaniechań wobec dziecka,
- 4) spisanie z rodzicami/opiekunami kontraktu, który w sposób wyraźny określi zasady współpracy w celu udzielenia pomocy dziecku.

4. Interwencję wewnętrzną prowadzi się w sytuacji gdy:

- 1) nie występuje bezpośrednie zagrożenie bezpieczeństwa dziecka,
- 2) zachodzi duże prawdopodobieństwo, że rodzic wykaże gotowość współpracy,
- 3) występuje potrzeba zebrania większej liczby informacji na temat dziecka i jego sytuacji,
- 4) zachodzi potrzeba dostarczenia rodzicom informacji o zjawisku przemocy, konsekwencjach (w tym prawnych), planowanych działaniach, możliwości otrzymania pomocy.

5. Interwencja prawna (zewnętrzna) może być realizowana w ramach ścieżek:

- 1) karnej,
- 2) cywilnej,
- 3) procedury Niebieskie Karty.

§ 10

1. Każdy członek personelu, który zauważy lub podejrzewa u dziecka symptomy krzywdzenia, jest zobowiązany zareagować – przekazać informację o zaobserwowanym zdarzeniu w formie notatki służbowej osobie odpowiedzialnej za ochronę dziecka w MDK.

2. Osoba odpowiedzialna za ochronę dziecka w MDK do udziału w interwencji może doprosić specjalistów, w szczególności psychologów i pedagogów z poradni pp, celem skorzystania z ich pomocy przy prowadzeniu działań interwencyjnych.

3. W przypadku podejrzenia popełnienia przestępstwa na szkodę dziecka, MDK składa zawiadomienie o podejrzeniu popełnienia przestępstwa.

4. W przypadku zagrożenia dobra dziecka w rodzinie, MDK składa wniosek o wgląd w sytuację rodzinną dziecka – załącznik nr.8.

5. W przypadku podejrzenia przemocy domowej wobec dziecka, MDK rozpoczyna procedurę Niebieskiej Karty i przekazuje wypełniony formularz NK-A do Zespołu Interdyscyplinarnego.

6. O obowiązku zgłoszenia przez MDK podejrzenia krzywdzenia dziecka do odpowiedniej instytucji

(organy ścigania, sąd opiekuńczy, Zespół Interdyscyplinarny) należy poinformować rodziców/opiekunów dziecka. Jeżeli poinformowanie rodzica/opiekuna dziecka jest sprzeczne z dobrem dziecka lub niemożliwe, odstępuje się od tego obowiązku.

7. Podstawą udzielania pomocy dziecku krzywdzonemu jest zapewnienie mu bezpieczeństwa, najlepiej we współpracy z rodzicami, o ile ta współpraca jest zgodna z dobrem dziecka i leży w jego najlepiej pojętym interesie.
8. Działania interwencyjne są koordynowane przez osobę odpowiedzialną za ochronę dziecka.
9. Pisma inicjujące interwencję prawną są podpisywane przez dyrektora MDK. Zasadą udzielania pomocy dziecku krzywdzonemu przez MDK jest współpraca zespołowa, ponieważ pracownicy MDK współpracują ze sobą oraz informują dyrektora o podjętych działaniach.

ROZDZIAŁ 4

ZASADY I PROCEDURA PODEJMOWANIA INTERWENCJI W SYTUACJI PODEJRZENIA KRZYWDZENIA WYCHOWANKA PRZEZ PRACOWNIKA, OSOBĘ TRZECIĄ, INNEGO WYCHOWANKA LUB OPIEKUNA

§ 11

1. Wychowanek ma możliwość zgłoszenia faktu krzywdzenia każdej osobie pracującej w MDK, którą obdarza zaufaniem.
2. W sposób naturalny pierwszą osobą do kontaktu w sytuacji doznania przemocy lub krzywdy jest nauczyciel zajęć, w których bierze udział wychowanek.
3. W przypadku zdarzeń, które miały miejsce między wychowankami lub dotyczą wychowanka i jego relacji z rodzicami właściwą osobą do rozpoznania jest nauczyciel, który zgłasza sprawę kierownikowi właściwego działu, jeśli w toku jej rozpoznania uzna, że konieczne jest podjęcie działań innych niż jego oddziaływanie wychowawcze lub interwencyjne.
4. Jeśli osobą krzywdzącą jest pracownik MDK zdarzenie należy zgłosić dyrektorowi MDK
5. **Każdy wychowanek anonimowo i bezpłatnie może skorzystać z telefonu zaufania dla dzieci i młodzieży funkcjonującego pod numerem 116 111. Telefon działa 7 dni w tygodniu w godzinach od 12.00 do 2.00. Można także zarejestrować się na stronie <https://116111.pl/> oraz napisać wiadomość e-mail.**
6. W każdym przypadku, jeśli pracownik ma wątpliwości, może porozmawiać z kimś na temat sytuacji, która budzi jego podejrzenia.
7. Zasadne jest powiadomienie o podejrzeniach przedszkole lub szkołę, do której uczęszcza dziecko. A w szkole/przedszkolu przekazanie informacji o swoich podejrzeniach dotyczących sytuacji dziecka pedagogowi lub psychologowi w placówce, do której uczęszcza dziecko.
8. Jeśli w wyniku rozpoznania sytuacji zasadne wydaje się powiadomienie ośrodka pomocy społecznej (OPS), każdy pracownik może to zrobić, wyszukując lokalny OPS.
9. Każdy pracownik może wystąpić do sądu rodzinnego – nawet anonimowo – pismo z opisem sytuacji (załącznik nr 8). Ważne jest, aby podać w nim dane krzywdzonego dziecka i rodziny, tak aby sąd mógł podjąć interwencję.
10. Koniecznie należy powiadomić policję (**numer telefonu 112 lub 997**), jeśli pracownik jest świadkiem silnej agresji wobec dziecka.

11. Każdy może także skontaktować się z konsultantami **Telefonu dla Rodziców i Nauczycieli w sprawie Bezpieczeństwa Dzieci** dostępnym pod numerem 800 100 100. Telefon działa od poniedziałku do piątku w godzinach 12.00-15.00 .

§ 12

1. W każdym przypadku, jeśli pracownik jest świadkiem, że inną osobą dorosłą w stosunku do dziecka targają silne emocje konieczne jest:

- 1) nawiązanie kontaktu wzrokowego, posłanie sygnału, że jest się świadkiem tej sytuacji;
- 2) podjęcie próby obniżenia napięcia poprzez zainicjowanie rozmowy, np. „czasem trudno się dogadać”, „wiedzę, że panu/i jest trudno”, „mnie też czasem trudno zapanować nad sobą”;
- 3) w przypadku braku reakcji i dalszej eskalacji agresji zawiadomienie policji (tel. 112 lub 997)

§ 13

Schemat dalszego podejmowania interwencji w przypadku podejrzenia krzywdzenia uczestnika zajęć przez osoby trzecie, związane z Młodzieżowym Domem Kultury tj. pracownicy, wolontariusze, organizacje i firmy współpracujące z MDK:

1. jeśli pracownik (zarówno pedagogiczny, jak i niepedagogiczny) podejrzewa, że małoletni doświadcza przemocy z uszczerbkiem na zdrowiu, wykorzystania seksualnego lub zagrożone jest jego życie, zobowiązany jest do zapewnienia mu bezpiecznego miejsca i odseparowania go od osoby stwarzającej zagrożenie.
2. W takim przypadku oraz w sytuacji, gdy zdarzenie krzywdzenia miało miejsce wcześniej, a pracownik powziął wiedzę na jego temat obecnie, pracownik ten zobowiązany jest do zawiadomienia dyrektora placówki, który powiadamia policję. W sytuacji nieobecności dyrektora, pracownik zawiadamia kierownika odpowiedniego działu oraz policję.
3. Gdy istnieje podejrzenia innych przestępstw konieczne jest poinformowanie policji o możliwości popełnienia przestępstwa.
4. W przypadku zawiadomienia telefonicznego pracownik zobowiązany jest podać swoje dane, dane małoletniego, dane osoby podejrzanego o krzywdzenie dziecka oraz opis sytuacji z najważniejszymi faktami. W przypadku zawiadomienia o możliwości popełnienia przestępstwa, zawiadomienie adresuje się do najbliższej jednostki policji. W zawiadomieniu podaje się dane jak w przypadku zawiadomienia telefonicznego - załącznik nr 9.
5. Jeśli pracownik podejrzewa, że uczestnik zajęć doświadczył jednorazowo przemocy fizycznej lub psychicznej (np. popychanie, klapsy, poniżanie, ośmieszanie), zobowiązany jest do:
 - 1) zadbania o bezpieczeństwo wychowanka i odseparowania go od osoby krzywdzącej,
 - 2) następnie do zawiadomienia dyrektora MDK, aby ten mógł podjąć stosowną interwencję,
 - 3) w przypadku nieobecności dyrektora winien zawiadomić obecnego kierownika działu;
5. Jeśli pracownik zauważy inne niepokojące zachowania innego pracownika wobec wychowanków (np. krzyki, niestosowne komentarze) zobowiązany jest do działań zapewniających bezpieczeństwo dziecku (odseparowanie od niestosownie zachowującego się pracownika). Dodatkowo należy zwrócić uwagę niestosownie zachowującego się pracownika na własną obecność i podjąć próbę obniżenia napięcia (kontakt wzrokowy, zagajenie rozmowy). A następnie

w celu przeprowadzenia rozmowy dyscyplinującej bezzwłocznie należy poinformować o tym fakcie dyrektora (lub kierownika działu w przypadku nieobecności dyrektora).

§ 14

Schemat podejmowania interwencji w przypadku podejrzenia krzywdzenia wychowanka przez wychowanka:

1. jeśli pracownik (pedagogiczny i niepedagogiczny) podejrzewa, że wychowanek w danej chwili doświadcza przemocy od innych wychowanków lub wychowanka, a przemoc ta związana jest z uszczerbkiem na zdrowiu, wykorzystaniem seksualnym lub zagrożeniem jego życia, zobowiązany jest do zapewnienia wychowankowi bezpiecznego miejsca i odseparowania go od osoby stwarzającej zagrożenie,
2. **Po zapewnieniu** bezpieczeństwa wychowankowi, zawiadamia kierownika działu i zaprasza w trybie pilnym na rozmowę rodziców zarówno jednego, jak i drugiego wychowanka. Podobnie postępuje się w przypadku ustalenia krzywdzenia, które nie jest dokonywane obecnie, ale zachodzi wobec wychowanka w sposób systematyczny lub okresowy,
3. Rozmowy wskazane w pkt. 2 powinny być przeprowadzane oddzielnie.
4. W sytuacji gdy inne dzieci mogą mieć wiedzę o podejrzanym krzywdzeniu, należy z nimi porozmawiać, zapewniając bezpieczne warunki rozmowy oraz dbając o swobodę wypowiedzi. W trakcie rozmów należy dążyć do ustalenia przebiegu zdarzenia, a także wpływu zdarzenia na zdrowie psychiczne i fizyczne dziecka doświadczającego krzywdzenia.
5. Ustalenia z rozmów są spisywane na karcie interwencji – załącznik nr 10.
6. Dla dziecka doświadczającego krzywdzenia oraz dla dziecka podejrzanego o krzywdzenie sporządza się oddzielne karty interwencji.
7. Dla dziecka, które dopuściło się krzywdzenia należy opracować plan naprawczy, celem zmiany niepożądanych zachowań. Plan najlepiej opracować angażując do współpracy rodziców dziecka, o ile jest to możliwe i zgodne z dobrem dziecka. Można w tym względzie współpracować ze szkołą lub przedszkolem, do którego uczęszcza dziecko.
8. Dla dziecka, które doświadczyło krzywdzenia należy opracować plan pomocy, włączając działania mające na celu zapewnienie mu bezpieczeństwa, w tym izolacji od źródeł zagrożenia. Należy w tym celu współpracować z rodzicami, a można także współpracować ze szkołą lub przedszkolem dziecka.
9. W trakcie rozmów należy upewnić się, że dziecko podejrzanego o krzywdzenie innego dziecka samo nie jest krzywdzone przez rodziców/opiekunów, innych dorosłych bądź inne dzieci. W przypadku potwierdzenia takiej okoliczności należy podjąć interwencję także w stosunku do tego dziecka.
10. Jeżeli osobą podejrzaną o krzywdzenie jest dziecko w wieku od 10 do 17 lat, a jego zachowanie stanowi czyn zabroniony, należy ponadto poinformować właściwy miejscowo sąd rodzinny lub policję poprzez pisemne zawiadomienie o podejrzeniu demoralizacji lub popełnienia czynu zabronionego przez nieletniego.
11. Jeżeli osobą podejrzaną o krzywdzenie jest dziecko powyżej lat 17, a jego zachowanie stanowi przestępstwo, wówczas należy poinformować właściwą miejscowo jednostkę policji lub prokuratury poprzez pisemne zawiadomienie.

§ 15

Schemat podejmowania interwencji w przypadku podejrzenia krzywdzenia wychowanka przez jego opiekuna:

1. Jeśli pracownik podejrzewa, że wychowanek doświadczył jednorazowo przemocy fizycznej lub psychicznej ze strony opiekuna, zobowiązany jest do:
 - 1) zadbania o bezpieczeństwo wychowanka,
 - 2) zawiadomienia dyrektora, aby wspólnie przeprowadzić rozmowę, a jeśli to niemożliwe zawiadomić kierownika działu i wspólnie porozmawiać z opiekunami wychowanka,
 - 3) poddania wychowanka, jego wygląd i zachowanie uważnej obserwacji, by móc wykluczyć lub potwierdzić kolejne zdarzenia z udziałem jego rodzica/rodziców,
 - 4) w przypadku braku współpracy opiekuna lub powtarzającej się przemocy, zobowiązany jest do powiadomienia policji o podejrzeniu krzywdzenia dziecka.
2. Jeśli pracownik podejrzewa, że małoletni jest zaniedbany lub jego opiekun jest niewydolny wychowawczo, powinien:
 - 1) powiadomić dyrektora, w celu przeprowadzenia rozmowy, a jeśli to niemożliwe zawiadomić kierownika działu i wspólnie porozmawiać z opiekunem,
 - 2) jeśli sytuacja wychowanka się nie poprawi, zobowiązany jest zawiadomić opiekę społeczną w celu ustalenia dalszych działań.

§ 16

1. W każdym przypadku zauważenia krzywdzenia wychowanka należy spisać notatkę ze zdarzenia (załącznik nr 11). Notatkę sporządzoną na okoliczność dostrzeżenia wyrządzanej krzywdy przekazuje się kierownikowi działu, odpowiedniego do zajęć krzywdzonego dziecka.
2. Ujawnione lub zgłoszone incydenty i zdarzenia zagrażające dobru małoletniego oraz przeprowadzone interwencje z udziałem rodziców są dokumentowane z wykorzystaniem karty interwencji, która stanowi załącznik 10 do niniejszego dokumentu.
3. W celu dokumentowania zdarzeń i podjętych w MDK działań, specjalista do spraw BHP zakłada Rejestr zdarzeń, do którego załącznikami są przygotowane notatki.
4. Rejestr interwencji wraz z kartami interwencji jest prowadzony w formie papierowej.
5. Dostęp do rejestru interwencji oraz kart interwencji posiada dyrektor MDK, osoba odpowiedzialna za ochronę dzieci, osoba odpowiedzialna za Standardy Ochrony Małoletnich oraz osoby upoważnione przez dyrektora szkoły.
6. W przypadku uzasadnionych podejrzeń wobec pracownika notatkę włącza się również do akt osobowych pracownika Placówki.

ROZDZIAŁ 5

DOKUMENTOWANIE ZGŁOSZEŃ. ZASADY OCHRONY DANYCH OSOBOWYCH MAŁOLETNIEGO

§ 17

1. Dane osobowe małoletniego podlegają ochronie na zasadach określonych w Ustawie z dnia 10 maja 2018 r. o ochronie danych osobowych oraz Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz

uchYLECIA dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych), co oznacza, że:

- 1) pracownik MDK ma obowiązek zachowania tajemnicy danych osobowych, które przetwarza oraz zachowania w tajemnicy sposobów zabezpieczenia danych osobowych przed nieuprawnionym dostępem;
- 2) dane osobowe wychowanka są udostępniane wyłącznie osobom i podmiotom uprawnionym na podstawie odrębnych przepisów;
- 3) pracownik MDK jest uprawniony do przetwarzania danych osobowych wychowanka i udostępnienia tych danych w ramach zespołu interdyscyplinarnego.

§ 18

Pracownik placówki może wykorzystać informacje o wychowanku w celach szkoleniowych lub edukacyjnych wyłącznie z zachowaniem anonimowości wychowanka oraz w sposób uniemożliwiający identyfikację wychowanka.

§ 19

1. Pracownik MDK nie udostępnia przedstawicielom mediów informacji o małoletnim ani o jego opiece, jeśli nie jest to informacja prasowa dotycząca sukcesów wychowanka. Jeśli informacja dotyczy sukcesów wychowanka, jej treść musi mieścić się w granicy zgody uzyskanej od rodziców lub pełnoletniego wychowanka na prezentację określonych informacji.
2. Pracownik MDK nie kontaktuje przedstawicieli mediów z małoletnim, nie wypowiada się w kontakcie z przedstawicielami mediów o sprawie małoletniego lub jego opiekuna.
 - 1) Zakaz ten dotyczy także sytuacji, gdy pracownik placówki jest przeświadczony, że jego wypowiedź nie jest w żaden sposób utrwalana.
3. Wyjątkiem w zakresie prezentacji wizerunku, danych lub informacji o wychowanku jest prezentacja osiągnięć, o której mowa w ust. 1 niniejszego paragrafu.
4. Pracownik MDK, w wyjątkowych i uzasadnionych sytuacjach, może skontaktować się z opiekunem małoletniego i zapytać go o zgodę na podanie jego danych kontaktowych przedstawicielom mediów. W przypadku wyrażenia zgody, pracownik placówki podaje przedstawicielowi mediów dane kontaktowe do opiekuna małoletniego.

§ 20

1. W celu realizacji materiału medialnego można udostępnić mediom wybrane pomieszczenia placówki. Decyzję w sprawie udostępnienia pomieszczenia podejmuje dyrektor.
2. Dyrektor MDK, podejmując decyzję, o której mowa w ust. 1, poleca pracownikowi sekretariatu przygotować wybrane pomieszczenie w celu realizacji materiału medialnego w taki sposób, by umożliwić filmowanie przebywających na terenie placówki wychowanków innych niż w ramach ustalonego materiału.

ROZDZIAŁ 6

WYMOGI DOTYCZĄCE BEZPIECZNYCH RELACJI MIĘDZY MAŁOLETNIAMI, A W SZCZEGÓLNOŚCI ZACHOWANIA NIEDOZWOLONE.

§ 21

1. Podstawową zasadą relacji między wychowankami pełnoletnimi i niepełnoletnimi jest działanie z szacunkiem, uwzględniające godność i potrzeby małoletnich.

2. Standardem jest tworzenie atmosfery życia w placówce, które promuje tolerancję i poczucie odpowiedzialności za swoje zachowanie i konsekwencje tego zachowania.
3. Wychowankowi angażowani są w działania, w których mają możliwość aktywnego uczestniczenia, podejmowania współdziałania i rozwijania podejścia zespołowego, w tym kształtującego pozytywne relacje z wychowankami ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.
4. Niedozwolone jest w szczególności:
 - 1) stosowanie przemocy wobec jakiegokolwiek wychowanka w jakiejkolwiek formie;
 - 2) wykorzystywanie siły lub upublicznianie informacji prywatnych o innych;
 - 3) używanie wulgarnego, obraźliwego języka;
 - 4) upokarzanie, obrażanie, znieważanie innych wychowanków;
 - 5) zachowanie się w sposób niestosowny, tj. w sposób przekraczający granice dobrego wychowania, taktu i kultury osobistej, np. poprzez używanie wulgarnych gestów, żartów, kierowanie obraźliwych uwag, w tym o zabarwieniu seksualnym, okazywanie braku szacunku, obsceniczne dowcipy, obliczone na ośmieszenie wypowiedzi, używanie przezwisk, które odnoszą się do cech zewnętrznych osoby lub stygmatyzują daną osobę,
 - 6) stosowanie zastraszania i gróźb;
 - 7) utrwalanie wizerunku innych wychowanków poprzez nagrywanie (również fonii) i fotografowanie bez uzyskania zgody, szczególnie w sytuacjach mogących zawstydić (np. intymnych);
 - 8) udostępnianie między małoletnimi substancji psychoaktywnych i używanie ich w swoim otoczeniu,
 - 9) **wykluczanie wychowanka z grona znajomych w mediach społecznościowych na publicznym fanpage.**

ROZDZIAŁ 7

ZASADY KORZYSTANIA Z URZĄDZEŃ ELEKTRONICZNYCH Z DOSTĘPEM DO INTERNETU

§ 22

1. Placówka zapewnia opiekuna sieci, który odpowiedzialny jest za instalowanie i aktualizowanie programów antywirusowych i zapór sieciowych w celu ochrony systemów przed atakami złośliwego oprogramowania i blokowania na komputerach w placówce materiałów niedostosowanych do wieku.
2. Infrastruktura sieciowa MDK zapewnia dostęp do Internetu tylko personelowi, zarówno w czasie zajęć jak i poza nimi.
3. Na terenie MDK dostępna jest sieć wifi, zabezpieczona hasłem dostępu.
4. Ze względu na specyfikę placówki i sposób prowadzenia zajęć, dzieci i młodzież nie mają dostępu do sieci internetowej i sprzętu komputerowego na terenie MDK, poza pracownią internetowa MDK w celu realizacji zajęć z informatyki, grafiki komputerowej lub pochodnych.
5. MDK zapewniając dzieciom dostęp do Internetu podczas zajęć jest zobowiązany podejmować działania, które zablokują dostęp do treści nielegalnych, szkodliwych i nieodpowiednich dla dziecka. W tym celu należy:
 - 1) ustalić zakres zabezpieczenia oraz blokowania dostępu do treści nielegalnych, szkodliwych

- i nieodpowiednich dla dzieci;
 - 2) dokonać wyboru konkretnego oprogramowania (w tym np. oprogramowanie antywirusowe, narzędzia ochrony rodzicielskiej monitorowania aktywności użytkowników itp.) i zainstalować oprogramowanie zabezpieczające oraz blokujące;
 - 3) dokonywać bieżącej aktualizacji oprogramowania, o którym mowa w pkt b.;
 - 4) przed dopuszczeniem urządzeń osobistych do sieci wifi MDK, ustawić sieć zamkniętą z hasłem oraz konieczność akceptacji regulaminu przed przyłączeniem urządzenia.
6. Warunkiem dopuszczenia dziecka do korzystania z urządzeń Placówki jest zapoznanie go z zasadami bezpiecznego korzystania z Internetu. Osoba odpowiedzialna za bezpieczeństwo dzieci w Internecie dokłada starań, aby proces zapoznania odpowiadał potrzebom dzieci.
7. Niezależnie od ww. obowiązku MDK zapewnia dzieciom dostęp do materiałów edukacyjnych, dotyczących zasad bezpiecznego korzystania z Internetu.

ROZDZIAŁ 8

PROCEDURY OCHRONY DZIECI PRZED TREŚCIAMI SZKODLIWYMI W INTERNECIE ORAZ UTRWALONYMI W INNEJ FORMIE

§ 23

Niebezpieczne treści (materiały pornograficzne, promujące nienawiść, rasizm, ksenofobię, przemoc, zachowania autodestrukcyjne)

1. W przypadku stwierdzenia, że na terenie placówki dzieci i młodzież mają dostęp do jakichkolwiek ww. treści niebezpiecznych, nauczyciel lub pracownik placówki, który powziął o tym informację informuje niezwłocznie o tym fakcie dyrektora MDK.

2. Jeśli treści niebezpieczne dotyczą osób niezwiązanych z Młodzieżowym Domem Kultury, dyrektor zgłasza zdarzenie odpowiednim służbom, przekazując zabezpieczone materiały.

3. Jeśli uczestnikami zdarzenia są wychowankowie placówki, ze sprawcą, jeśli w sprawie występuje także ofiara to również z tą osobą, przeprowadzana jest rozmowa przez dyrektora MDK oraz powiadomieni zostają rodzice wychowanków. Informuje się ich o poczynionych ustaleniach i dalszych działaniach placówki.

4. W przypadku naruszenia zakazu rozpowszechniania materiałów pornograficznych z udziałem małoletniego (osoby poniżej 18 roku życia – art. 202 § 3 kodeksu karnego) oraz treści propagujących publicznie faszystowski lub inny totalitarny ustrój państwa lub nawołujących do nienawiści na tle różnic narodowościowych, etnicznych, rasowych, wyznaniowych (art. 256 i art. 257 kodeksu karnego), obligatoryjnie musi zaistnieć współpraca z organami ścigania lub sądem rodzinnym.

5. W przypadku zgłoszenia dotyczącego ujawnienia treści nielegalnych, szkodliwych lub nieodpowiednich do wieku, związanych z korzystaniem z Internetu należy:

- 1) powiadomić rodziców/opiekunów dziecka pokrzywdzonego i dziecka udostępniającego treści;
- 2) zdarzenie zarejestrować na karcie interwencji – załącznik nr 10, przeanalizować oraz odpowiednio udokumentować np. jeżeli jest to możliwe zabezpieczając treść ujawnionych materiałów;

- 3) powiadomić policję/sąd rodzinny w przypadku podejrzenia popełnienia czynu zabronionego;
- 4) przygotować plan wsparcia dla dziecka pokrzywdzonego.

6. Ochrona wizerunku

- 1) W Młodzieżowym Domu Kultury przestrzegane są procedury ochrony wizerunku uczestników zajęć. Podczas rekrutacji na dany rok szkolny pozyskiwane są pisemne zgody rodziców lub opiekunów (pełnoletnich wychowanków) na publikację wizerunku dzieci i młodzieży na potrzeby dokumentacji fotograficznej i działań podejmowanych przez placówkę. Zgoda obejmuje także możliwość publikowania danych wychowanka w kontekście odnoszonych przez niego sukcesów. Zgody rodziców lub pełnoletnich wychowanków są dobrowolne.
- 2) Dane uczestników, zdjęcia i nagrania umieszczone na stronie internetowej lub w mediach społecznościowych placówki publikowane są jedynie w zakresie wskazanej zgody.
- 3) Zdjęcia i nagrania publikowane na FB oraz stronie MDK zgrane i pozostawione są jedynie na dysku zewnętrznym, który przechowywany jest w Pracowni Imprez Masowych MDK. W przypadku korzystania z prywatnych telefonów lub prywatnych aparatów do rejestrowania aktywności wychowanków, konieczne jest w kolejny roboczy dzień od nagrania zgranie materiałów i usunięcie ich z prywatnego telefonu lub aparatu.
- 4) Na terenie placówki zamontowany jest monitoring wizyjny w celu zapewnienia bezpieczeństwa i ochrony osób oraz mienia w sposób zgodny z przepisami. Dane z monitoringu są zabezpieczone i przechowywane przez okres trzech tygodni od dnia zarejestrowania, a po upływie tego czasu są automatycznie usuwane.

7. Naruszenie prywatności

- 1) Informacja o zagrożeniu naruszenia prywatności w zakresie danych niejawnych w placówce powinna zostać niezwłocznie przekazana dyrektorowi placówki, który podejmie natychmiastowe działania w celu zabezpieczenia danych i ograniczenia dalszego dostępu do informacji niejawnych w kontakcie z inspektorem ochrony danych osobowych.
- 2) Następnie należy ustalić okoliczności zdarzenia, poprzez dokładne udokumentowanie pozyskanych informacji w kontakcie z inspektorem ochrony danych osobowych, a jeśli zaistnieje taka konieczność także w kontakcie z ekspertem ds. bezpieczeństwa cyfrowego w organie prowadzącym placówkę edukacyjną.
- 3) W przypadku poważniejszych zagrożeń, a ponadto w sytuacji, gdy naruszenie prywatności jest spowodowane przez osoby spoza MDK, należy nawiązać współpracę z organami ścigania.

8. Cyberprzemoc

- 1) Uczestnik zajęć, który stał się ofiarą lub świadkiem cyberprzemocy (wyśmiewania, poniżania uczestników społeczności przy użyciu technologii cyfrowych, obraźliwych komentarzy, rozpowszechniania wizerunku, manipulowania zdjęciami itp.) powinien zgłosić sytuację do nauczyciela prowadzącego z nim zajęcia. Zgłoszenia może dokonać także świadek cyberprzemocy.
- 2) Nauczyciel, do którego dotarła informacja próbuje ustalić okoliczności zdarzenia, zebrać dowody w postaci zrzutów ekranu, wiadomości, komentarzy, zdjęć, adresów stron internetowych. Zebrane informacje przekazuje dyrektorowi placówki, a w przypadku nieobecności obecnemu w placówce dyrektorowi kierownikowi.

- 3) O zdarzeniu poinformowani zostają rodzice, którzy wspólnie z kierownikiem lub dyrektorem placówki decydują, czy sytuacja wymaga powiadomienia organów ścigania i czy odpowiedzialnym za to będzie rodzic czy Młodzieżowy Dom Kultury.
- 4) Jeśli sprawcą jest uczestnik jednej z pracowni MDK, dyrektor placówki powinien przeprowadzić z nim rozmowę, w wyniku której ustali - czy istnieją przesłanki do zgłoszenia sprawy do odpowiednich organów czy wystarczające będzie zastosowanie kar statutowych/ środków oddziaływania wychowawczego.
- 5) Sprawę winien także rozpoznać inspektor ochrony danych osobowych, aby stwierdzić czy w wyniku cyberprzemocy nastąpiło także naruszenie ochrony danych osobowych i czy z tego tytułu konieczne jest podjęcie określonych w przepisach działań.

9. Fake news

- 1) Nauczyciele prowadzący w mediach społecznościowych strony fanpage MDK oraz swoich pracowni lub zespołów mają obowiązek kontroli treści zamieszczanych w komentarzach mających na celu ograniczenie rozpowszechniania fake newsów.
- 2) Do tych nauczycieli należy także obowiązek sprawdzanie publikowanych w sieci treści oraz reagowania na potencjalne zagrożenie, a także prostowanie informacji i zgłaszanie administratorowi strony, jeśli treści są nielegalne lub niezgodne z regulaminem.

ROZDZIAŁ 9

ZASADY USTALANIA PLANU WSPARCIA MAŁOLETNIEGO PO UJAWNIENIU KRZYWDZENIA

§ 24

1. Celem planu wsparcia jest przede wszystkim:
 - 1) zainicjowanie działań interwencyjnych samodzielnie lub, jeśli istnieje taka konieczność, we współpracy z innymi instytucjami;
 - 2) współpraca z rodzicami i ewentualnie szkołą macierzystą (przedszkolem) wychowanka w celu powstrzymania krzywdzenia małoletniego i zapewnienie mu pomocy;
 - 3) diagnoza - czy konieczne jest podjęcie działań prawnych;
 - 4) pomoc we wskazaniu specjalistycznej placówki jeśli zaistnieje taka konieczność.
2. W ustalaniu planu wsparcia uczestniczy wychowanek lub/i jego rodzice, nauczyciel MDK oraz dyrektor placówki.
3. Plan wsparcia uwzględnia:
 - 1) działania interwencyjne, mające na celu zapewnienie wychowankowi bezpieczeństwa, w tym jeśli będzie taka konieczność zgłoszenie podejrzenia popełnienia przestępstwa do organów ścigania;
 - 2) formy wsparcia oferowane przez Młodzieżowy Dom Kultury;
4. Planem wsparcia należy objąć także rodzeństwo pokrzywdzonego uczestnika zajęć, jeśli jest ono uczestnikiem zajęć organizowanych przez MDK;
5. Plan wsparcia małoletniego funkcjonuje równolegle z podejmowanymi działaniami interwencyjnymi, a jego naczelną zasadą jest;
 - 1) obserwacja wychowanka;
 - 2) udzielanie wsparcia rodzicom;
 - 3) współpraca międzyinstytucjonalna;

- 4) bycie w kontakcie z innymi osobami pomagającymi i wspierającymi rodzinę np. z poradnią psychologiczno -pedagogiczną, ośrodkami pomocy społecznej.
6. Plan wsparcia małoletniego ustalany jest również w sytuacji gdy inicjatorem działań interwencyjnych jest inna instytucja (np. w ramach procedury „Niebieskiej Karty” czy w uzyskanie informacji o krzywdzeniu od organów ścigania lub sądu).
7. Zadania pracowników Młodzieżowego Domu Kultury wiążą się głównie z pomocą w realizowaniu przez wychowanka zadań dydaktyczno – wychowawczych i budowaniu pozytywnych relacji z rówieśnikami i środowiskiem placówki.
8. Plan wsparcia małoletniego nie kończy się wraz z końcem procedury prawnej.

ROZDZIAŁ 10

ZASADY I SPOSÓB UDOSTĘPNIANIA PERSONELOWI, MAŁOLETNIEMU I ICH OPIEKUNOM POLITYKI DO ZAZNAJOMIENIA I STOSOWANIA ORAZ ZASADY AKTUALIZACJI I PRZEGLĄDU STANDARDÓW

§ 25

1. Wszelkie procedury i dokumenty związane z wprowadzeniem Standardów są udostępniane personelowi, małoletnim i ich rodzicom podczas zapoznawania i zobowiązania do stosowania (zgodnie z poniższymi zasadami), a następnie na żądanie w dowolnym momencie. Dokumenty te można również znaleźć na stronie internetowej placówki pod adresem www.mdk.radom.pl.
2. Wersja skrócona Standardów (dla małoletnich) dostępna jest na tablicy ogłoszeń w holu placówki.
3. Każdy pracownik ma obowiązek zapoznać się ze Standardami po zawarciu umowy o pracę, a fakt zapoznania się i przyjęcia do stosowania poświadczą podpisem na liście dostępnej w dziale kadr – załącznik nr 6
4. Rodzice wychowanków zapoznawani są ze Standardami poprzez stronę internetową Placówki oraz tablicę ogłoszeń w MDK.
5. Uczestnicy zajęć zapoznawani są ze Standardami podczas zajęć w miesiącu wrześniu każdego roku. Za potwierdzenie faktu zaznajomienia się z dokumentami służy wpisanie tego zagadnienia w dzienniku zajęć, podczas których te procedury były omawiane.
6. Osoby odpowiedzialne za Standardy Ochrony Małoletnich przeprowadzają wśród pracowników, rodziców i wychowanków minimum raz na dwa lata ankietę monitorującą poziom realizacji Standardów, a następnie dokonują analizy jakościowej i ilościowej badania ankietowego i sporządzają na tej podstawie notatkę z wnioskami dla dyrektora placówki.
7. Monitoring i ewaluacja Standardów, o których mowa w ust. 6, prowadzona jest w oparciu o:
 - 1) analizę przepisów prawa;
 - 2) analizę dokumentacji wewnętrznej i korespondencji międzyinstytucjonalnej,
 - 3) analizę ilościową i jakościową zgłoszeń;
 - 4) obserwacje;
 - 5) diagnozę czynników ryzyka i czynników chroniących;
 - 6) badania ankietowe, o których mowa w ust. 6;
 - 7) konsultacje z organami Placówki.
8. Realizacja Standardów Ochrony Małoletnich jest regularnie monitorowana.

9. Kierownicy działów Młodzieżowego Domu Kultury mają obowiązek co najmniej raz na dwa lata dokonywać oceny standardów w celu zapewnienia ich dostosowania do aktualnych potrzeb oraz zgodności z obowiązującymi przepisami.

10. Ocena odbywa się z wykorzystaniem ankiety stanowiącej załącznik 12 do niniejszego dokumentu. Ankietę można modyfikować. Można również przygotować ankietę dla rodziców.

11. Wnioski z przeprowadzonej oceny są pisemnie dokumentowane, a niniejszy dokument w przypadku stwierdzenia takiej konieczności modyfikowany.

12. Wnioski z przeprowadzonej oceny obejmują również identyfikację potrzeb szkoleniowych personelu i dzieci w obszarze ochrony dzieci.

13. Wprowadzone zmiany w Standardach zatwierdza i przedstawia pracownikom, rodzicom i wychowankom, dyrektor Młodzieżowego Domu Kultury.

ROZDZIAŁ 11 PRZEPISY KOŃCOWE

§ 26

1. Standardy wchodzi w życie z dniem ogłoszenia zarządzenia.
2. Wszelkie zmiany dokumentu wymagają formy pisemnej
3. Ogłoszenie następuje poprzez zamieszczenie Standardów na stronie internetowej placówki www.mdk.radom.pl oraz poprzez prezentacji na terenie MDK w wersji skróconej przeznaczonej dla małoletnich.

Dyrektor Młodzieżowego Domu Kultury
w Radomiu

/-/

dr Dorota Sokołowska

Załącznik nr 1 –

.....
(miejscowość, data)

Informacja o danych koniecznych do pobrania informacji z Rejestru Sprawców na Tle Seksualnym

Młodzieżowy Dom Kultury im. Heleny Stadnickiej w Radomiu realizuje obowiązek wynikający z art. 21 ustawy z dnia 13 maja 2016 r. o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym i ochronie małoletnich (Dz. U. z 2024 r. poz. 460) - sprawdzenie czy dana osoba, która ma podjąć działalność na rzecz dzieci nie widnieje w Rejestrze sprawców przestępstw na tle seksualnym z dostępem ograniczonym lub w Rejestrze osób, w stosunku do których Państwowa Komisja do spraw przeciwdziałania wykorzystaniu seksualnemu małoletnich poniżej lat 15 wydała postanowienie o wpisie w Rejestrze, w związku z tym podaję swoje dane w celu sprawdzenia w Rejestrze:

.....
(imię i nazwisko, ew. nazwisko rodowe kobiety)

.....
PESEL

.....
numer i seria dowodu osobistego

.....
imię matki i imię ojca

.....
(podpis)

Załącznik nr 2 –

....., dnia r.

OŚWIADCZENIE o krajach zamieszkania

☐ Oświadczam, że w okresie ostatnich 20 lat*: o zamieszkałem/am w następujących państwach, innych niż Rzeczypospolita Polska i/lub państwo obywatelstwa*:
1.
2.

☐ Nie zamieszkiwałam/em w innych niż Rzeczypospolita Polska i/lub państwo obywatelstwa*.

Jestem świadomy/a odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywego oświadczenia.

.....

(podpis)

- *Właściwe należy zaznaczyć.
W przypadku zamieszkiwania podać nazwę/y państw/a.
W przypadku niezamieszkiwania w innych państwach wskazać drugą informację*

....., dnia r.

OŚWIADCZENIE o niekaralności

Ja niżej podpisana/y
oświadczam, że prawo państwa, z którego ma być przedłożona informacja, o której mowa w art. 21 ust. 4-6 ustawy z dnia 13 maja 2016 r. o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym i ochronie małoletnich (Dz. U. z 2024 r. poz. 560), nie przewiduje jej sporządzenia lub w państwie nie prowadzi się rejestru karnego.

Oświadczam, że nie byłam/em prawomocnie skazana/y w tym państwie za czyny zabronione odpowiadające przestępstwom określonym w rozdziale XIX i XXV ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny (Dz. U. z 2024 r. poz. 17), w art. 189a i art. 207 Kodeksu karnego oraz w ustawie z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz. U. 2023 r. poz. 1939) oraz nie wydano wobec niej innego orzeczenia, w którym stwierdzono, iż dopuściłam/em się takich czynów zabronionych, oraz nie ma wobec mnie obowiązku wynikającego z orzeczenia sądu, innego uprawnionego organu lub ustawy stosowania się do zakazu zajmowania wszelkich lub określonych stanowisk, wykonywania wszelkich lub określonych zawodów albo działalności, związanych z wychowaniem, edukacją, wypoczynkiem, leczeniem, świadczeniem porad psychologicznych, rozwojem duchowym, uprawianiem sportu lub realizacją innych zainteresowań przez małoletnich, lub z opieką nad nimi.

Jestem świadoma/y odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywego oświadczenia.

.....
(podpis)

Załącznik nr 4

Karta (arkusz oceny) ryzyka przygotowana przez Fundację „Dajemy dzieciom siłę”

Zaznacz krzyżykiem TAK lub NIE w każdym wierszu:

Nazwa grupy:

Tak

Nie

Dorosły (dana grupa dorosłych) pracuje bezpośrednio z dzieckiem* [* Dorosły wykonuje zadania/pracuje w bezpośrednim i nieincydentalnym kontakcie z dzieckiem]		
Dorosły (dana grupa dorosłych) nie ma bezpośredniego kontaktu z dziećmi [TAK = dorosły nie ma bezpośredniego kontaktu z dziećmi; NIE = dorosły ma bezpośredni kontakt z dziećmi]		
Dorosły (dana grupa dorosłych) w swoim zakresie obowiązków ma i wykonuje zadania rozumiane jako „działalność związana z wychowaniem, edukacją, wypoczynkiem, leczeniem, świadczeniem porad psychologicznych, rozwojem duchowym, uprawianiem sportu lub realizacją innych zainteresowań przez małoletnich, lub z opieką nad nimi”		
Dorosły (dana grupa dorosłych) ma możliwość przebywania sam na sam z dzieckiem w sposób niezauważony		
Dorosły (dana grupa dorosłych) ma regularny, powtarzalny kontakt z dzieckiem		
Dorosły (dana grupa dorosłych) towarzyszy dzieciom przez całą dobę (pobyt z noclegiem)		
Dorosły (dana grupa dorosłych) ma możliwość nawiązania relacji z dzieckiem, które mogą obejmować kontakt fizyczny lub bliskość emocjonalną		
Dorosły (dana grupa dorosłych) zawsze przebywa z dzieckiem w obecności innej, zweryfikowanej osoby dorosłej		

Załącznik nr 5

Na podstawie odpowiedzi w karcie oceny ryzyka przypisuje się daną grupę personelu do jednej z trzech kategorii:

1. RYZYKO WYSOKIE 2. RYZYKO ŚREDNIE 3. RYZYKO NISKIE

Dla każdej kategorii ryzyka proponujemy określone działania zwiększające ochronę dzieci:

RYZYKO WYSOKIE

- Dorosły (dana grupa dorosłych) ma bezpośredni/regularny kontakt z dziećmi sam na sam i/ lub ma możliwość nawiązania relacji, które mogą obejmować kontakt fizyczny lub bliskość emocjonalną.
- Dorosły (dana grupa dorosłych) w swoim zakresie obowiązków ma i wykonuje zadania rozumiane jako „działalność związana z wychowaniem, edukacją, wypoczynkiem, leczeniem, świadczeniem porad psychologicznych, rozwojem duchowym, uprawianiem sportu lub realizacją innych zainteresowań przez małoletnich, lub z opieką nad nimi” (wymóg ustawowy).
- Dorosły (dana grupa dorosłych) towarzyszy dzieciom przez całą dobę (pobyt z noclegiem).

Jeśli TAK, dana osoba:

- bezwzględnie musi przedstawić informację z *Krajowego Rejestru Karnego*;
- musi zostać sprawdzona w *Rejestrze Sprawców Przepływów na Tle Seksualnym*;
- jest zobowiązana do zapoznania się z *Polityką ochrony dzieci*, podpisania jej i przestrzegania zawartych w niej zasad.

RYZYKO ŚREDNIE

- Dorosły (dana grupa dorosłych) ma bezpośredni/ nieregularny kontakt z dziećmi i/lub ma możliwość nawiązania relacji z dzieckiem, która może obejmować kontakt fizyczny lub bliskość emocjonalną, ale zawsze przebywa z dzieckiem w obecności innej, zweryfikowanej osoby dorosłej.

Jeśli TAK:

- można rozważyć (indywidualna ocena dyrektora) poproszenie jej o przedstawienie informacji z *Krajowego Rejestru Karnego* i sprawdzić ją w *Rejestrze Sprawców Przepływów na Tle Seksualnym* I/LUB
- ograniczyć się do zobowiązania danej osoby do zapoznania się ze skróconą wersją *Polityki ochrony dzieci* i przestrzegania zasad bezpiecznych relacji dorosły–dziecko.

RYZYKO NISKIE

- Dorosły (dana grupa dorosłych) nie ma bezpośredniego kontaktu z dziećmi i nie ma możliwości nawiązania relacji z dzieckiem obejmującej kontakt fizyczny lub bliskość emocjonalną.

Jeśli TAK:

- można ograniczyć się do przedstawienia skróconej wersji *Polityki ochrony dzieci* obowiązującej w MDK.

..... dnia
(miejscowość, data)

OŚWIADCZENIE
o zapoznaniu się ze Standardami Ochrony Małoletnich

Ja niżej podpisana/ny (*imię i nazwisko*)
oświadczam, że zapoznałam/em się z dokumentem pt. **Standardy Ochrony Małoletnich**, w tym
zasadami bezpiecznych relacji pomiędzy personelem a dziećmi obowiązującym w **Młodzieżowym**
Domu Kultury im. Heleny Stadnickiej w Radomiu.

Rozumiem treść dokumentu i zobowiązuję się do jego przestrzegania.

.....
(*podpis*)

Załącznik nr 7

Szczegółowe symptomy krzywdzenia małoletnich (materiały Ośrodka Rozwoju Edukacji)

Przemoc wobec dziecka (rodzaje, symptomy, objawy)

Ilekoć w materiałach ORE jest mowa o szkole należy odnieść je do placówki jaką jest MDK.

Ilekoć jest mowa o uczniu należy te informacje odnieść do małoletniego wychowanka

1. Zaniedbywanie dziecka

Niezaspokojenie jego podstawowych potrzeb fizycznych oraz psychicznych.

Dane z wywiadu	Objawy somatyczne	Zachowanie
• duża absencja szkolna • częste wizyty w gabinecie medycznym z powodu niespecyficznych dolegliwości • nieodpowiednia opieka nad dzieckiem przez długi czas i w sytuacjach zagrożenia • częste zamykanie domu przed dzieckiem • brak zainteresowania rodziców zdrowiem dziecka i zaleceniami lekarskimi • brak posiłku przez całą dobę • niski standard mieszkania, brud, obecność różnych owadów, • hazard • nadużywanie przez członków rodziny alkoholu lub używanie narkotyków	• głód, odwodnienie • zaniedbanie w zakresie higieny ciała • próchnica zębów, zły stan higieny jamy ustnej • nieodpowiednie do pogody i rozmiarów ciała dziecka ubranie, odzież brudna, stale noszona • stałe zmęczenie, apatia • niezaspokojone potrzeby fizyczne, zdrowotne • zarażenia pasożytami, wszawica • liczne uszkodzenia skóry, owrzodzenia	• wczesne przychodzenie i późne wychodzenie ze szkoły • częste zasypianie w klasie • prośenie o jedzenie lub jego kradzież • zachowania zbliżone do dorosłych, „pseudodojrzałość” (opiekowanie się rodzeństwem), zachowania przestępcze • używanie alkoholu i narkotyków

2. Przemoc psychiczna lub emocjonalna

Niewłaściwe zachowania wobec dziecka, wyrządzające mu poważne szkody (czasem nieodwracalne) natury emocjonalnej.

Dane z wywiadu	Objawy somatyczne	Zachowanie
- Rodzice ignorują (izolują) bagatelizują (odrzucają), robią „kozła ofiarnego” z dziecka - Oczekiwania rodziców są nieodpowiednie do wieku i rozwoju dziecka - Istnienie w przeszłości epizodów fizycznej przemocy i maltretowania. - Rodzice postrzegają swe dziecko jako „odmienne”	- Zwykle nie występują żadne objawy - Opóźnienie wzrastania i rozwoju - Zaburzenia mowy - Objawy fizycznego maltretowania	- Niska samoocena - Ssanie palca, kołysanie się, moczenie nocne - Zachowania „dorosłe” (opiekowanie się rodzeństwem) - Zachowanie antyspołeczne - Opóźnienie rozwoju emocjonalnego i intelektualnego - Zachowanie ekstremalne (agresja, uległość) - Próby samobójcze lub ich demonstrowanie

3. Krzywdzenie fizyczne

Celowe formy zachowań, w efekcie których dziecko doznało bólu lub cierpienia.

Dane z wywiadu	Objawy somatyczne	Zachowanie
• Opóźnienie w udzielaniu pomocy w następstwie urazu • Brak świadków urazu • Niezgodność w opisie przebiegu wypadku w relacji dziecka i rodziców • W wywiadzie podobne „wypadki” • Brak zainteresowania rodziców dzieckiem • Postrzeganie dziecka przez rodziców jako niesprawnego fizycznie, umysłowo lub z innymi różnymi defektami • Niewyjaśniona absencja • Występowanie licznych i przewlekłych sytuacji stresorodnych w rodzinie • Brak wsparcia ze strony rodziny • Rodzice okazują brak zaufania	• Objawy urazów tkanek miękkich na twarzy, policzkach, pośladkach, wargach, karku, udach, tułowi • Liczne uszkodzenia skóry o charakterystycznym kształcie i układzie w zależności od rodzaju urazu • Wygląd uszkodzeń nieadekwatny do opisywanego wypadku (rodzaju) urazu • Siniaki, pręgi po uderzeniach w różnych stadiach gojenia się • Ślady po oparzeniach na stopach, dłoniach, na karku, pośladkach, okolicy narządów płciowych, symetrycznie i z ostro ograniczonym brzegiem • Złamania, skręcenia niezgodne z opisywanym wypadkiem (urazem) • Skaleczenia ust, warg, dziąseł, oczu • Wyłysienie plackowate skóry głowy (ślady po wyrwanych włosach) • Obrzęki w okolicy brzucha, wymioty • Ślady uderzeń wskazujące na bicie przez dorosłych • Obecność uszkodzeń skóry po weekendach i nieobecnościach na zajęciach • Ślady uderzeń sznurkiem	• Unikanie fizycznych kontaktów z dorosłymi • Uczucia nieadekwatne do wieku • Zachowania ekstremalne (agresja, izolacja) • Wyrażanie lęku przed rodzicami, opisywanie przebiegu urazu przez rodziców • Niechęć do powrotu do domu • Niska samoocena • Noszenie ubrań zakrywających kończyny górne i dolne nawet w upalne dni

4. Wykorzystywanie seksualne

Zaangażowanie osoby niedojrzałej rozwojowo, w czynności seksualne, których nie rozumie, na które świadomie nie wyraża zgody. Nadużywanie władzy przez dorosłych, nastolatki, dzieci starsze. Może zawierać: oglądanie dzieci w nieodosowny sposób, obnażanie się, nieodosowna nagość w domu, erotyczne całowanie, oglądanie filmów, zdjęć pornograficznych, dotyk, pocieranie, onanizowanie się przed lub z udziałem dzieci, penetracja palcem lub innym narzędziem, seks oralny, analny

Dane z wywiadu	Objawy somatyczne	Zachowanie
- Nieokreślone skargi i dolegliwości somatyczne - Duża absencja na zajęciach - Nieadekwatna kontrola w domu - Przebycie infekcji układu moczowego i pochwy - Skargi na bóle w okolicy narządów płciowych, odbytu, krzyża, dole brzucha	- Dyskomfort w czasie chodzenia i siedzenia - Objawy urazów i uszkodzeń w okolicy ust - Obecność wydzieliny w pochwie lub jej stan zapalny - Zasinienie, obrzęk, otarcia naskórka w okolicy narządów płciowych i na wewnętrznej	- Niska samoocena - Zmiany w sposobie jedzenia - Nieuzasadnione nowe lęki - Zaburzenia snu - Zmiana osobowości (wrogość, agresja, nadmierna uległość)
Dane z wywiadu	Objawy somatyczne	Zachowanie
- Skargi na świąd w okolicy narządów płciowych - Występowanie w rodzinie przypadku maltretowania seksualnego rodzica lub rodzeństwa - Nadmierna troska o stan i pielęgnację narządów płciowych	- Powierzchni - Zaburzenia w oddawaniu moczu - Zapalenie sromu - Objawy chorób przenoszonych drogą płciową - Ciąża	- Depresja - Wycofanie się z kontaktów społecznych, złe relacje z rówieśnikami - Poziom wiedzy o seksie wyszukany i nieadekwatny do wieku - Wyzywające zachowanie, nasilone kontakty seksualne, prostytutka - Używanie środków odurzających - Próby samobójcze lub ich demonstrowanie - Ucieczka

Ponadto, diagnozując sytuację dziecka należy zwrócić uwagę na następujące zachowania w placówce:

- chodzenie po sali, zagłądanie innym przez ramię (reakcja na poczucie samotności),
- płacz, gdy coś się nie udaje,
- mała tolerancja na zmiany (moja ławka, moja pani, brak poczucia bezpieczeństwa),
- naruszanie sfery osobistej innych,
- tendencja do widzenia świata jako zagrażającego,
- niekorzystanie z szans.

Dziecko krzywdzone może również prezentować niepokojące zachowania w kontakcie z osobą przeprowadzającą wywiad:

- lęk, gdy zbliża się dorosły,
- sztywnienie w bezpośrednim bliskim kontakcie,
- niechęć przed powrotem do domu,
- przyjmowanie jednej z następujących strategii:

strategia wybitnego dziecka: wysoka inteligencja, silna dbałość o osiągnięcia, bardzo dobrze się uczy, ograniczone kontakty z innymi dziećmi

strategia opieki: wyczulenie na potrzeby rodziców i dorosłych, „mały dorosły”, brak radości i spontaniczności

strategia spokoju i unikania: trzyma się z daleka od innych, niepozorne i ciche

- zjawisko „nieruchomej czujności” (najczęściej u małych dzieci) - podejrzliwy wyraz oczu, baczna obserwacja każdego ruchu dorosłych,
- tzw. podejście strusia – jeśli ja cię nie widzę, to ty mnie nie widzisz ,
- unikanie za wszelką cenę kontaktu wzrokowego.

Przemoc rozpoznać można także obserwując relacje między rodzicami a dzieckiem, warto zwłaszcza zwrócić uwagę na :

- zwlekanie ze zgłoszeniem się do lekarza w przypadku urazu, choroby dziecka,
- niewystarczające lub nieprawdopodobne wyjaśnienia obrażeń,
- brak jakichkolwiek wyjaśnień, wyjaśnienia różne u różnych osób,
- obrażenia powstałe w różnym czasie o podobnym charakterze,
- wcześniejsze występowanie w rodzinie przypadków krzywdzenia dzieci,
- niewystarczająca troska rodziców (większość rodziców obarcza winą siebie),
- duża surowość i krytycyzm, nierealistyczne oczekiwania,
- dziecko nie „ucieka w ręce” rodziców w obawie przed obcymi,
- zamiana ról w domu, dziecko przejmuje obowiązki rodzica,
- matka jest bardzo często lub stale nieobecna w domu,
- rodzina, w której nie ma granic międzypokoleniowych,
- rodzina oddzielona fizycznie i psychicznie od społeczności lokalnej,
- rodzice alkoholicy, narkotyzujący się, chorzy psychicznie.

Wiele informacji mogą dostarczyć nam rysunki dziecka, a zwłaszcza:

- brak w rysunku pierwiastka roślinnego, zwierzęcego, ludzkiego,
- brak wejścia w rysunku domu,
- wejście zakratowane, niedostępne,
- rysunek otoczony linią,
- elementy nierealistyczne, fantastyczne,
- rysowanie z pozycji żaby,
- ciemna, agresywna kolorystyka,
- elementy jawnie lub symbolicznie genitalne,
- agresywna, przerażająca tematyka.

Dzieci najczęściej okazują smutek, apatię, przygnębienie, pojawiają się u nich myśli samobójcze, w trakcie lekcji są nieobecne, siedzą bez ruchu. Często występują u nich zaburzenia jedzenia (odchudzają się, anoreksja, bulimia, tycie, uzależnienie od słodyczy), prezentują problemy z zachowaniem, są pobudzeni, wulgarni, agresywni.

Na co należy zwrócić uwagę, obserwując relacje dorosłych z dziećmi?

- uporczywe przytulanie, dotykanie, całowanie, łaskotanie dziecka, siłowanie się z nim, obejmowanie go, nawet jeśli dziecko nie życzy sobie tych czułości,
- nadmierne zainteresowanie życiem seksualnym konkretnego dziecka (np. wielokrotnie opowiada o rozwijającym się ciele dziecka, albo sprzeciwia się normalnym wśród nastolatków randkom)
- przebywanie z dzieckiem sam na sam, dbając o to, żeby nikt im nie przeszkadzał,
- spędzanie większości wolnego czasu z dziećmi, zamiast przebywania z osobami w podobnym wieku,
- chętnie i częste opiekowanie się za darmo wieloma dziećmi, zabieranie dzieci na krótkie wycieczki z noclegiem poza domem, kupowanie dzieciom drogich prezentów lub obdarowywanie dzieci bez żadnej okazji,
- wchodzenie do łazienki wtedy, gdy przebywa w niej dziecko, przy jego wyraźnym sprzeciwie.

Wzór wniosku o wgląd w sytuację dziecka/rodziny¹

....., dnia.....

Sąd Rejonowy² w

Wydział Rodzinny i Nieletnich

adres sądu

Wnioskodawca: *imię i nazwisko osoby zgłaszającej*

adres osoby zgłaszającej

Uczestnicy postępowania: *imiona i nazwiska rodziców*

adres zamieszkania rodziny

Rodzice małoletniego: *imię i nazwisko dziecka*

Wniosek o wgląd w sytuację dziecka

Niniejszym wnoszę o wgląd w sytuację małoletniego (*imię i nazwisko dziecka, adres zamieszkania*) i wydanie odpowiednich zarządzeń opiekuńczych.

Uzasadnienie

Tutaj należy opisać niepokojące sytuacje, co sprawiło, że zdecydowaliśmy się na podjęcie interwencji, dlaczego uważamy, że dobro dziecka jest zagrożone.

Można zamieścić informacje o osobach, które były/są świadkami niepokojących zdarzeń.

W związku z powyższym, wnoszę o wydanie odpowiednich zarządzeń w celu zabezpieczenia dobra małoletniego dziecka.

podpis składającego wniosek

¹ Złożenie wniosku jest wolne od opłat

² Wniosek należy złożyć do sądu właściwego ze względu na miejsce zamieszkania dziecka.

Załącznik nr 9

....., dn.
(miejscowość, data)

.....

.....

(dane podmiotu składającego zawiadomienie)

.....

.....

(dane jednostki Policji lub prokuratury)

**ZAWIADOMIENIE
o podejrzeniu popełnienia przestępstwa**

Na podstawie art. 304 § 1 ustawy z 6.06.1997 r. - Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 2024 r. poz. 37) zawiadamiam o podejrzeniu popełnienia w dniu (data) w (miejsce popełnienia przestępstwa) przestępstwa polegającego na (rodzaj przestępstwa lub opis zachowania) na szkodę małoletniego..... (imię i nazwisko małoletniego, adres zamieszkania), przez (dane osoby co do której istnieje podejrzenie, że popełnienia przestępstwa lub informacja, że sprawca nieznany) oraz wnoszę o wszczęcie w tej sprawie postępowania przygotowawczego.

W przypadku konieczności przesłuchania małoletniego wnoszę o przeprowadzenie czynności w tzw. przyjaznym trybie (na posiedzeniu sądu, z udziałem biegłego psychologa, w przyjaznym pokoju przesłuchań).

Uzasadnienie

.....

.....

.....

[należy opisać stan faktyczny oraz zachowanie osoby podejrzewanej, które zdaniem zawiadamiającego nosi cechy przestępstwa i ewentualnie podać dowody na poparcie swoich twierdzeń; np. jakie informacje uzyskaliśmy od dziecka, w jaki sposób dziecko opisało dane zdarzenie, kiedy zdarzenie miało miejsce itp.]

.....

(podpis osoby uprawnionej do reprezentacji podmiotu składającego zawiadomienie)

Załączniki:

-

-

(należy wymienić tutaj dokumenty, do których odnosiliśmy się w uzasadnieniu np. notatki służbowe, korespondencja sms itp.)

Karta interwencji

1. Imię i nazwisko dziecka, którego dotyczy zgłoszenie
.....
2. Zgłoszony rodzaj krzywdzenia/ na czym polega zgłoszone krzywdzenie
.....
3. Kto przekazał informację o podejrzeniu krzywdzenia lub notatkę służbową
.....
4. Planowane działania
.....
.....
5. Podjęte działania i opis ich przebiegu
.....
.....
6. Czy podjęto interwencję prawną, jeżeli tak, to w jakiej formie?
.....
.....
.....
7. Jakie działania można podjąć, aby uniknąć takich zdarzeń?
.....
.....
.....
8. Osoba sporządzająca notatkę
9. Osoba/y uczestnicząca/e w podjętych działaniach.....
.....
10. Data sporządzenia notatki
11. Podpisy osób uczestniczących w podjętych działaniach
.....
.....

Załącznik nr 11

NOTATKA SŁUŻBOWA w związku z podejrzeniem krzywdzenia wychowanka
(sporządzona bezpośrednio po zaistnieniu sytuacji kryzysowej)

1. Data (czas) zdarzenia
2. Miejsce zdarzenia
3. Osoba poszkodowana (krzywdzona)
4. Kto brał udział w zdarzeniu
.....
5. Kto był agresorem? Kto podejrzewany jest o krzywdzące zachowanie?
.....
6. Kto był świadkiem zdarzenia?.....
.....
7. Co się stało? Na czym polegało zdarzenie
.....
.....
.....
8. Jakie działania podjęto po zdarzeniu?
.....
.....
.....
.....
.....
9. Osoba sporządzająca notatkę
10. Osoba/y uczestnicząca/e w podjętych działaniach
.....
11. Data sporządzenia notatki
12. Podpisy osób uczestniczących w podjętych działaniach
.....
.....
.....
.....

Załącznik nr 12

Ankieta dla pracowników (pedagogicznych i niepedagogicznych) monitorująca stan znajomości i przestrzegania Standardów Ochrony Małoletnich

1. Czy zapoznałeś/łaś się z ze *Standardami Ochrony Małoletnich*?
Tak ☐ Nie ☐
2. Jak oceniasz w skali 1-10 swoją znajomość *Standardów Ochrony Małoletnich*?
Gdzie 1 – to słaba znajomość, a 10 - bardzo dobra.
.....
3. Gdzie znajdują się *Standardy Ochrony Małoletnich* obowiązujące w MDK?
.....
4. Jak oceniasz w skali 1-10 stan przestrzegania *Standardów Ochrony Małoletnich* przez pracowników? Gdzie 1 – to słaba znajomość, a 10 - bardzo dobra
.....
5. W jakich obszarach Twoim zdaniem można poprawić stan przestrzegania *Standardów...* przez personel
.....
6. Jakie Twoim zdaniem elementy *Standardów Ochrony Małoletnich* są szczególnie przydatne?
.....
7. Które elementy są trudne do realizacji? Zaproponuj zmiany lub szkolenia.
.....
.....
8. Czy w Twojej ocenie zdarzyła się na terenie Placówki sytuacji, w której zastosowano lub winny zostać zastosowane *Standardy.....*? (Jeśli tak, napisz czy *Standardy....* zastosowano czy powinny zostać zastosowane).
.....
9. Czy w Twojej ocenie konieczne jest podniesienie znajomości obowiązujących *Standardów Ochrony Małoletnich* wśród wychowanków? (Jeśli tak, w jakim zakresie)
.....
10. Pozostałe uwagi
.....